

שיעורי שביעית – (פ"א ה"א) תוספת שביעית וביטולה

מדרבנן (וראה בדרך אמונה פ"ג ה"א שהעלה טענה בשם תוס' מו"ק שלמסקנה אין הפרש בין שלושים יום ליותר מכך, והביא שמהרבה מאוד ראשונים מוכח כדברי הרמב"ם. ולכאורה ניתן להבין גם בתוספות במו"ק כדברי הרמב"ם).

ניתן להבין ששלושים יום הם הזמן שבו החרישה מועילה לשביעית, והיותר משלושים יום יש בו מראית עין של הצמחה בשביעית. כך אפשר להבין לגבי השלושים יום בדברי הרמב"ם בגדר ההלכה למשה מסיני, וכן אפשר להבין ברש"י (ראש השנה ט.): "חריש של ערב שביעית - שלא יחרוש שדה אילן ערב שביעית חריש שיועיל לשביעית". ולגבי ההארכה מפסח ומעצרת כתב הר"ש: "דכיון דלא מהניא לאילן נראה כמתקן שדהו לצורך שביעית". עי' גם בריטב"א (ר"ה ט.) שגם חרישה בתוספת השביעית מועילה לאילן. היה מקום לדון האם הזמנים קובעים או גדר הענין, ונפק"מ לדבר שמועיל לשביעית שנעשה לפני הזמנים הללו.

3. הדברים שנאסרו בתוספת שביעית

בטעם הדין של עד העצרת נאמר בירושלמי כאן: "עד כאן הוא יפה לפרי, מכאן ואילך הוא מנבל פירותיו", כלומר שהתועלת מכאן ואילך היא לשנה הבאה. וכן ברמב"ם נאמרה ההגדרה של תוספת שביעית: "עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא מתקנה לשביעית". אם כן, הגדר של האיסור, גם במה שנוגע לאיסור דאורייתא הוא בכל מה שמכשיר את הקרקע לקראת השנה השביעית.

בר"ש (כאן) הביא את דברי רבנו תם (לגבי השאלה על ההבדל בין נטיעה לחרישה, שנדון בה א"ה להלן): "ורבינו תם מפרש דלא החמירו בנטיעה, משום דבנטיעה אין תוספת שביעית דאורייתא אלא בחרישה, ובפ"ק דראש השנה (ד' ט א) דרשינן לה מדכתב בחריש ובקציר תשבות". אפשר להבין בדבריו שתוספת שביעית היא רק בחרישה עצמה שנאמרה בפסוק (וראה להלן לגבי דעה זו אם המקור הוא בהלכה למשה מסיני). ולפי זה גם באבות מלאכה אחרים, שאיסורם בשביעית מדאורייתא, לא יהיה דין